

Signaal Digitaal – recensie – 4 september 2025

Afgestemd Opvoeden Vertrouwen op het pedagogisch kompas

Jürgen Peeters
978-94-6467-710-2 | 2025 | Acco

“Een kind bezit voldoende intrinsieke motivatie om de opeenvolgende ontwikkelingssprongen in zijn leven te doorlopen. Kinderen hebben geen gedragscontrole van boven-/buitenaf nodig om hen te krijgen waar je hen ‘wil krijgen’.” Een willekeurig citaat dat ons op het eerste gezicht ontslaat van de ganse opvoedingsuitdaging om van kinderen mooie, gezonde, sociale, verantwoordelijke, intellectuele, creatieve en geestelijk stabiele volwassenen te helpen maken. Als uitdaging kan dat tellen.

In de jaren 1970 schreef Oostenrijks psychiater en pedagoog Rudolf Dreikurs *Kinderen dagen ons uit*. Het ging toen weliswaar vooral om kinderen die wat minder meegaand waren dan gewenst - hij had het over “een pragmatische methode om verwerpelijk (sic) gedrag bij kinderen te begrijpen en coöperatief gedrag te stimuleren zonder straf of beloning” - maar om er nu helemaal gerust in te zijn zoals het bovenstaande citaat suggereert, lijkt mij toch ook niet vanzelfsprekend.

In de 21^e eeuw komt het opvoedingsmodel van jonge kinderen steeds meer en steeds sneller in een paradigmashift. “Het oude ‘autoritaire model’ voelt voor vele opvoeders niet meer juist”, lezen we. “Opvoeders vragen zich af hoe ze een richtinggevende autoriteit kunnen zijn zonder autoritair te zijn. Men wil voorbij de kortetermijngedragscontrole naar een langetermijnontwikkeling op zowel fysiek, emotioneel, mentaal én sociaal vlak.” (“*Beoogden wij dan vroeger géén langetermijneffect, noem het de persoonlijkheidsontwikkeling van het kind als ons opvoedingsdoel?*”, vraagt een goedmenende recensent zich daarbij natuurlijk af, weliswaar in een andere tijd en cultuur.) Vandaag worden door opvoeders dan ook steeds meer andere wegen gezocht. Vanuit deze zoektocht is het succes te verklaren van tal van pedagogische boeken en methodes, sprekers en trainers die zich zijn gaan verdiepen in ‘mild ouderschap’, ‘democratisch opvoeden zonder straffen en belonen’, de ‘nieuwe autoriteit’, ‘afgestemd opvoeden’, enz.

En hier komen we bij Jürgen Peeters. Hij werkt al meer dan 30 jaar met ouders en professionals in de jeugdzorg, kinderopvang en onderwijs. Hij is oprichter van het *Netwerk Afgestemd Opvoeden* en mede-zaakvoerder van *De Onderstroom*, een praktijk voor psychotherapie, vorming, supervisie en coaching. Met *Afgestemd opvoeden* deelt hij niet alleen zijn rijke

ervaring, maar ook zijn persoonlijke zoektocht naar verbinding, veerkracht en zinvolheid in opvoeding. Hij geeft lezingen, workshops en trainingen in kinderopvang, jeugdzorg, onderwijs en aanverwante sectoren.

“De nood aan nieuwe antwoorden op de opvoedingsvragen van deze tijd is groot. Verder ontwikkelen is de boodschap. We zien zowel ouders als professionals in onderwijs, jeugdzorg en kinderopvang vastlopen in het controlerend opvoeden, dat ontstaan is vanuit het mechanistisch wereldbeeld van de voorbije eeuwen. We moeten op zoek naar een andere manier om kinderen houvast te bieden en te helpen hun weg te vinden in een wereld met zoveel complexiteit waarin zoveel te kiezen valt. Opvoeden is een eigentijds antwoord op de opvoedingsvragen van zowel ouders als professionals.

Terug naar vroeger gaat niet. Het besef sijpelt door dat er niet één grote waarheid is over opvoeding en dat het leven niet zo maakbaar is als we zouden willen. Om onze eigen weg in opvoeding te vinden, hebben we de hulp nodig van ons innerlijk kompas. Als dat kompas in de war is, dreigen we het noorden kwijt te geraken en weten we niet meer hoe we onszelf en onze kinderen moeten sturen. Ons innerlijk kompas kan verstoord geraken als we onvoldoende aandacht geven aan wat we werkelijk denken, voelen en waarnemen. Als we voeling verliezen met onze grote bestemming, zwalpen we op een woelige zee. We proberen krampachtig de controle vast te houden, waardoor onze focus in opvoeding komt te liggen op kortetermijngedragscontrole.

Wat als we zouden bekijken wat kinderen werkelijk van ons nodig hebben om uit te groeien tot zelfbewuste en zelfstandige volwassenen? (*Die recensent: “Weerom, vroegen wij ons dat dan vroeger ook niet af?”*) Wat zijn helpende of belemmerende factoren in de ontwikkeling? Wat wordt mogelijk als we, voorbij die kortetermijngedragscontrole, focussen op de ontwikkeling over een langere termijn? Hoe kunnen we een richtinggevende autoriteit zijn zonder autoritair te zijn? Hoe kunnen we ons eigen onvermogen benutten als kans om zelf te groeien en te leren?”

Peeters' inzichten leidden in 2017 tot de uitgave van *Kinderen zijn geen puppy's. De kracht van zelfsturing in opvoeding* (Acco), of hoe je als ouder voorbij de kortetermijngedragscontrole geraakt en je gaat focussen op de ontwikkeling van je kind op langere termijn. En nu is er *Afgestemd Opvoeden. Vertrouwen op het pedagogisch kompas* (2025, Acco). Afgestemd ouderschap dus en democratisch opvoeden, straffen/belonen, enz. en “wat we als ouders te doen hebben om dat mogelijk te maken zoals ‘gewoon logisch nadenken en verder knoeien’.”

Waar haalde hij de mosterd? Vanaf zijn eerste baan als docent op een basisschool is Peeters gefascineerd door het aanzetten van kinderen tot gewenst gedrag zonder ze te manipuleren. Hoe maak je jezelf en wat je vertelt zo interessant dat kinderen je volgen? (Is het een zaak van interesse? En is dit dan wel iets anders dan kortetermijncontrole?) Hij stapte van het onderwijs over naar de jeugdzorg en werd uiteindelijk psychotherapeut.

Afgestemd opvoeden is een eigentijdse, holistische en interactieve benadering van de vragen waarmee ouders, opvoeders en leraren worstelen. De mens is veel meer dan zijn gedragen gedachten. Hij is een fysiek, emotioneel mentaal en spiritueel wezen. Hij bestaat niet zonder context en is continu in interactie met anderen. Naast het aanleren van vaardigheden is opvoeding vooral nodig om een kind te helpen zijn plek te vinden in de wereld. Als we te veel afstemmen op het kind, lijkt het alsof het kind het middelpunt van de wereld is. Dat is om meerdere redeneren niet wenselijk.

De pedagogische aanpak bij *Afgestemd Opvoeden* maakt gebruik van strategieën als liefdevolle begrenzing, time-in, afstemmen van behoeften, verbindend spel, ik-boodschap, actief luisteren en het accepteren van emoties. Deze strategieën liggen in de lijn van heel wat eigentijdse opvoedingsmethodes en zijn op hetzelfde mens- en wereldbeeld gebaseerd als bijvoorbeeld de *Aware Parenting*-methode van de beroemde Amerikaanse psychologe Aletha Solter, *Unconditional Parenting*, *Attachment Parenting* (W. & M. Sears), democratisch en verbindend opvoeden. Die strategieën nemen afstand van eenzijdige gedragscontrole en vermijden strategieën als straffen, belonen, angst-, schuld-, en schaamte-inductie, time-outs, groepsdruk en quoteren. Die zijn namelijk gebaseerd op het controleparadigma, het mechanistische wereldbeeld uit het industriële tijdperk, met opvoedingsstrategieën die nog teruggaan op de inzichten van de eerste generatie gedragstherapeuten zoals Burrhus F. Skinner en John B. Watson.

Peeters introduceerde de *Aware Parenting*-methode in België en haalde Aletha Solter in 2009 naar Vlaanderen. Zij studeerde ooit bij Jean Piaget en werd in haar opvoedkundige benadering sterk beïnvloed door de Amerikaanse klinisch psycholoog Thomas Gordon (*Luisteren naar kinderen*, 1970; *Effectief leiding geven*, 1975) met zijn opvoeden zonder conflicten, via ik-boodschappen, actief luisteren, enz. en paste die aan voor baby's (*Baby's weten wat ze willen* (1991/2009) en jonge kinderen. Zij ontwikkelde de methode die bestaat uit drie bouwstenen: (1) hechtingsbevorderend ouderschap, (2) disciplineren zonder straffen (geen enkele straf, (ook geen time-out of onthouden van beloning), geen beloning of omkoping, zoeken naar onderliggende behoeftes en gevoelens, management van emotionele ontlading voor ouders, geweldloze/democratische conflictoplossing (familiebijeenkomst, mediation, enz.), en (3) verwerken van stress en trauma's (herkennen van stress en trauma's (ook onvervulde behoeftes) als primaire oorzaak van gedrags- en emotionele problemen, benadrukken van het voorkomen van stress en trauma's, herkennen van de helende effecten van spel, lachen en huilen in een liefhebbende ouder-kindrelatie, respectvol, empathisch luisteren en accepteren van de emoties van het kind. Daarnaast hecht de methode ook veel belang aan de persoonlijke ontwikkeling van de ouder en de kwaliteit van de ouder-kindrelatie.

Peeters' *Afgestemd Opvoeden* is een eigen interpretatie, een verbreding en verdieping van deze *Aware Parenting*-benadering. Hij beoordeelt de methode van Solter als indrukwekkend. "Ze heeft over zowat elke opvoedingsvraag nagedacht en er 'een eenvoudig en effectief antwoord op geformuleerd'. Ze heeft de menselijke biologie binnengebracht in ons denken over opvoeding en heeft bestaande theorieën over hechting, democratische discipline, stress en trauma samengebracht in een nieuw model." Evenzo bracht hij haar model samen met vele andere voorafgaande theorieën, modellen en methodes en ervaringen in zijn nieuw model, in een vertaalslag naar de volledige maatschappij en (westerse) cultuur van 2025.

Een van de grote obstakels bij ouders om anders met hun kinderen om te gaan is het oordelen over zichzelf of anderen. "Doe ik het goed genoeg? Ben ik een goede ouder?" Iedereen die hen wil ondersteunen in hun ouderschap botst snel op deze 'oordelende modus'. Peeters wil met behulp van een *pedagogisch kompas* ("Aangezien de wereld complexer wordt, tradities minder houvast bieden en er minder vanzelfsprekendheid is met betrekking tot autoriteit, moeten we steeds meer vertrouwen op onszelf"), meer balans krijgen tussen opvoedingsidealen en wie we zijn als mens en als gemeenschap. De bouwstenen van dit innerlijk kompas beschreef hij eerder in zijn boek *Kinderen zijn geen puppy's*. "Het centraal stellen van waarden als verbinding, authenticiteit, verdraagzaamheid en rechtvaardigheid kan helpen om te komen tot een pedagogische aanpak die groei bevordert bij alle betrokkenen. De gids weet de weg zelf niet, maar vertrouwt op zijn kompas."

Afgestemd opvoeden vertrekt vanuit connectie maken met jezelf, de innerlijke plek van waaruit je opvoedt en van daaruit afstemmen met jezelf, je kind en de wereld daar omheen. Afstemming is een term van John Bowlby, vader van de hechtingstheorie; afstemming is een centraal gegeven in de ontwikkeling van een kind. Er zijn volwassenen nodig die kunnen afstemmen op de noden van het kind en tegelijk in staat zijn om af te stemmen op hun eigen noden, op de omgeving en op wat er te doen is. Hier is balans nodig. Het kompas: Ik (eigen ruimte), wij (de relatie), het (wat en hoe) en de globe (omgeving, het draagvlak).

De vier componenten van het pedagogisch kompas spelen zich af op vier bestaansniveaus: fysiek, emotioneel, mentaal en spiritueel. Peeters wil *themapricecentreerd werken*.

Deel 1 loodst ons door de verschillende componenten en lagen van het pedagogisch kompas. Het vormt de leidraad van het boek. Heel wat thema's passeren de revue. In deel 2 vinden we drie algemene thema's: machteloosheid is te vermijden, alles vertrekt vanuit behoeften en aansluiten op ontwikkeling. De aandacht gaat naar neurodiversiteit, culturele diversiteit, wat is geweld?, opvoedingscultuur, het overbruggen van verschillen, identiteit. In deel 3 tenslotte enkele specifieke maatschappelijke thema's: diversiteit, scheiden en verbinden, seksuele weerbaarheid en seksespecifieke ontwikkeling in genderneutrale tijden.

Op basis van een denktank opteerde het Agentschap Opgroeien, dat de voorgedij draagt van de Vlaamse kinderopvang, in 2018 om een nieuwe stijl van begeleiden te introduceren in de Vlaamse kinderopvang. Het nam dit *themapricecentreerd werken* over en deed vanaf dan aan *Afgestemd opvoeden* in de kinderopvang. Ze lanceerden tien strategieën: AFSTEMMING

1. Achterliggende behoeftes en noden (drie stuks, volgens Solter: gebrek aan informatie (we kunnen van kinderen niet verwachten dat ze alles overzien en begrijpen), onvervulde behoeftes (zoals slaap, beweging, autonomie, enz. bij ongewenst gedrag) en opgestapelde stress en trauma op basis van dagelijkse onverwerkte prikkels).
2. Faciliteer zelfontplooiing. Met zijn absorberende geest neemt het kind enorm veel indrukken op, vormt zijn functies, past zich aan bij de cultuur waarin het leeft en verinnerlijkt alles in een continu proces van ontwikkeling. Begeleiders herkennen wat de behoeften zijn van een kind/ groep kinderen op een gegeven moment en spelen daar op in door de juiste omgeving en materialen te bieden. "Help mij om het zelf te doen", zei Montessori.
3. Samen met kinderen leven en spelen.
4. Tijd maken om (afgestemd) conflicten op te lossen via beproefde strategieën.
5. Emotieregulatie met oog voor het gedrag dat uit deze emoties voortkomt.
6. Morele ontwikkeling beter begrijpen (gedragsregels, normen en waarden, respect, geduld, beleefdheid).
7. Maak verbindingsslijntjes (kinderen vinden het belangrijk om gezien en gehoord te worden zonder dat onmiddellijk ingegrepen hoeft te worden).
8. 'Ik wil...' i.p.v. 'dat mag niet' (de aandacht richten op gewenst actie in plaats van af te keuren).
9. Naar kinderen kijken en luisteren (Gordon ziet het kind als evenwaardige gesprekspartner).
10. Gerichte feedback (gefocust op het gedrag en niet op de persoon).

In tegenstelling tot opvoedingsmethodes zoals bijvoorbeeld *Triple P* en andere behavioristische gedragstechnieken gaan begeleiders vandaag voorbij aan de kortetermijngedragscontrole en willen ze focussen op ontwikkeling over een langere termijn. Dit houdt in dat het bewaken van de vertrouwensrelatie die we met een kind hebben, altijd voorop staat. Deze

relatie gaat uit van gelijkwaardigheid en begrip. Begeleiders stellen zich op als een richtinggevende autoriteit zonder autoritair te zijn: ze plaatsen zichzelf niet bóven het kind (zowel letterlijk als figuurlijk). Straffen en belonen worden hierbij minimaal gehanteerd.

Hoe je dan wel gepast kan reageren, blijft de vraag. Alles begint bij het kijken naar de ontwikkeling van het kind. Weten waar bepaald gedrag vandaan komt, zorgt ervoor dat je minder snel boos wordt, omdat je dan weet waaróm een kind iets doet. Kinderen gaan niet bewust grenzen aftasten: leren hoe geleefd moet worden, doen ze via het bekijken van anderen en het gewoon lekker te dóen.

Vertrouwen dus op het innerlijk weten van het kind! Die stap komt er heus wel aan, op de eigen tijd en in het eigen tempo. Volgens Loris Malaguzzi en zijn *Reggio Emilia*-pedagogiek heeft een kind drie 'pedagogen': het leert eerst en vooral van andere kinderen (eerste pedagoog), heeft de volwassene nodig om zich bij te sturen en te begeleiden (tweede pedagoog) en de omgeving die zo wordt ingericht dat de creativiteit die elk kind van nature bezit, wordt ontplooid. Ook volgens Loris Malaguzzi hebben kinderen de natuurlijke drang om te leren en communiceren, een natuurlijke interesse uiteraard in hun tijd en cultuur.

"In de manier waarop wij leven – zeker sinds corona – neemt de stress alleen maar toe. En dat zet ouders, kinderen, leerkrachten onder grote druk. We zitten continu in een fight, flight of freeze-modus. Afgestemd of verbindend opvoeden wordt dan onmogelijk", zegt Jürgen Peeters.

Door zoveel mogelijk af te stemmen op de behoeften van het kind, zal de ouder veel gedragsproblemen voorkomen. Een positieve sturing van kinderen en democratisch disciplineren helpen ouders omgaan met moeilijke situaties in de opvoeding. Straffen en belonen is manipuleren van het kind en leidt niet tot het gewenste effect. Samenwerking stoelt op het natuurlijke verlangen om te helpen of te leren en bevordert het vertrouwen, de zelfsturing en de eigenwaarde van kinderen.

Realiseren we zo de uitdaging uit ons eerste citaat?

Herman Van Hove

Signaal Digitaal is het digitale tijdschrift van Sig vzw.
Meer info op www.sig-net.be > Signaal Digitaal

Redactie

Geert Andries
Dieter Baeyens
Annemie Desoete
Hilde Roeyers
Sven Van Geel
Herman Van Hove
Marc Van Ussel
Hilde Van Waelvelde
Petra Warreyn
Inge Zink

De werking van Sig wordt ondersteund door het Wetenschappelijk Netwerk, bestaande uit meer dan 40 leden verbonden aan universiteiten en hogescholen. De volledige namenlijst vindt u op www.sig-net.be > Wetenschap

Redactiesecretariaat

Tijdschrift Signaal Digitaal > signaaldigitaal@sig-net.be
p/a Sig vzw, Pachthofstraat 1, 9308 Gijzegem (Aalst) (B)